ISSN: 2582-4686 SJIF 2021-3.261,SJIF 2022-2.889, 2024-6.875 ResearchBib IF: 9.948 / 2024

THE MULTIDISCIPLINARY JOURNAL OF SCIENCE AND TECHNOLOGY

VOLUME-5, ISSUE-12

O‘QUV NATIJALARINI NAZORAT QILISH VA BAHOLASH

Lolayeva Dilbar Karimjon qizi
Norboyeva Jang‘il O‘ktam qizi
Termiz Davlat Pedagogika instituti talabasi
lolayevadilbar@gmail.com

Annotatsiya
Ushbu maqolada o‘quvchilarning o‘quv faoliyatini nazorat qilishning zamonaviy shakl va metodlari atroflicha yoritilgan. Muallif ta’lim jarayonida nazoratning o‘quvchilarning bilim, ko‘nikma va kompetensiyalarini aniqlashdagi o‘rni, uning diagnostik, rivojlantiruvchi hamda tarbiyaviy funksiyalarini tahlil qilib beradi. Shuningdek, boshlang‘ich ta’lim bosqichida pedagogik tekshirish jarayonining mazmuni bir nechta izchil bosqichlar orqali amalga oshirilishi ta’kidlanadi. Maqolada baholashning an’anaviy va innovatsion yondashuvlari, test sinovlari, kuzatish, suhbat, portfel metodlari kabi vositalarning samaradorligi ilmiy asoslangan holda yoritilgan. Natijada, boshlang‘ich sinf o‘quvchilarining o‘quv faoliyatini nazorat qilishni optimallashtirish hamda ta’lim sifatini oshirish bo‘yicha amaliy tavsiyalar ishlab chiqilgan.
Kalit so‘zlar: diagnostika, korreksiya, nazorat, tekshirish, o‘qitish, hisobga olish, tashxis qilish, shkalalash, baholash, monitoring, pedagogik o‘lchash, kompetensiya, metodika, rivojlantiruvchi baholash.
Аннотация
В данной статье всесторонне раскрыты современные формы и методы контроля учебной деятельности учащихся. Автор анализирует роль контроля в определении уровня знаний, умений и компетенций школьников, а также его диагностические, развивающие и воспитательные функции. Особое внимание уделено тому, что в процессе начального обучения педагогическая проверка осуществляется поэтапно и включает несколько последовательных стадий. В статье обосновано использование как традиционных, так и инновационных подходов к оцениванию, таких как тестирование, наблюдение, беседа, метод портфолио и другие эффективные инструменты. В результате представлены практические рекомендации по оптимизации контроля учебной деятельности учащихся начальных классов и повышению качества обучения.
Ключевые слова: диагностика, коррекция, контроль, проверка, обучение, учёт, диагностирование, шкалирование, оценивание, мониторинг, педагогическое измерение, компетенция, методика, развивающее оценивание.
Annotation
This article provides a comprehensive overview of modern forms and methods used to assess students’ learning activities. The author analyzes the role of assessment in identifying learners’ knowledge, skills, and competencies, emphasizing its diagnostic, developmental, and educational functions. Special attention is given to the fact that, within primary education, pedagogical assessment is carried out in several sequential stages. The article substantiates the effectiveness of both traditional and innovative evaluation approaches, including testing, observation, interviews, and the portfolio method. As a result, practical recommendations are offered for optimizing the

ISSN: 2582-4686 SJIF 2021-3.261,SJIF 2022-2.889, 2024-6.875 ResearchBib IF: 9.948 / 2024

VOLUME-5, ISSUE-12

assessment of primary school students' learning activities and improving the overall quality of education.

Keywords: diagnostics, correction, control, assessment, teaching, accounting (recordkeeping), diagnosing, scaling, evaluation, monitoring, pedagogical measurement, competence, methodology, formative assessment.

Kirish

Bugungi kunda ta'lim jarayonining muhim tarkibiy qismlaridan biri – nazorat va hisobga olishdir. Bu tushunchalar o'ziga xos mohiyat va xususiyatlarga ega. O'qituvchi nazorat va hisobga olishni to'g'ri tashkil etsa, ta'lim jarayonining samaradorligi ortadi. Buning uchun o'qituvchi o'quvchining o'quv materiallarini o'zlashtirish darajasini aniqlab berishi lozim.

Nazoratning An'anaviy Shakllari va Ularning Xususiyatlari

Og'zaki Tekshirish. Keng tarqalganligi va samarali ekanligiga qaramay, og'zaki tekshirish ayrim kamchiliklarga ham ega. Chunonchi, uni qo'llash jarayonida: nisbatan ko'p mehnat sarflanadi; dars mobaynida 3-4 nafar o'quvchinigina bilimini tekshirish mumkin.

Yozma Tekshirish. O'quvchilarning bilim, ko'nikma va malakalarini nazorat qilish va baholashning eng samarali usullaridan biri bo'lib, ularning ijodiy qobiliyatlarini baholash imkonini beradi. Unga ko'ra o'qituvchi alohida mavzu yoki o'quv dasturining ma'lum bo'limini o'tib bo'lganidan so'ng o'quvchilarning bilimlarini nazorat qilish va baholashni tashkil etadi. Yozma tekshirish nazorat ishi, insho, bayon, diktant va boshqalar yordamida olib boriladi. Ushbu jarayonda o'qituvchining bajarilgan ish bilan tanishib chiqishi, uning sifatini tekshirishi uchun ko'p mehnat va vaqt sarflanadi. O'qituvchi va o'quvchi o'rtasida bevosita aloqaning yo'qligi sababli uning fikrlashini kuzatish imkoni bo'lmaydi. Amaliy topshiriqlarni bajarishga asoslangan tekshirish. Amaliy harakatlar (sport, mehnat harakatlari)ning to'g'riligini kuzatish yoki olingan natijalarga tayanishdan iborat bo'ladi. Tekshirishning bu shaklidan o'quvchilarning tabiiy fanlar bo'yicha bilimlarini hisobga olishda keng foydalaniladi.

Uy vazifalarini tekshirish. O'quvchilarning o'zlashtirishini nazorat qilish uchun ular tomonidan uyga berilgan vazifalarning bajarishlarini tekshirish katta ahamiyatga ega. Uy vazifalarini tekshirish o'qituvchiga o'quvchilarning o'quv faoliyatiga bo'lgan munosabatini, o'rganilgan materialni qanchalik egallaganligini, uy vazifalarini bajarishdagi mustaqillik darajasini aniqlashga imkon beradi.

Zamonaviy Baholash Tizimlari va Innovatsion Usullar

Dasturiy Ta'minot va Shkalalash

Shkalalash. Aniq jarayonlarni raqamlar tizimi yordamida modellashtirish. Uning turli uslublari sifat tavsiflarini miqdoriy o'zgarishlarga aylantirishga yordam beradi.

Dasturiy Ta'minot. Maqsad asosida muayyan holat darajasini sifat va miqdoriy ko'rsatkichlarda belgilashga imkon beruvchi Moodle, WordPress, PHP, Turbo Site, Bandicam, Audisity, Movavi Video, Editor Plus, AutoPley, Media Studio 8, Macromedia Flash kabi elektron axborot sinov vositalari. Pedagogik amaliyotda ushbu vositalardan foydalanish bir qator afzalliklarni beradi:

Nazorat uchun vaqtning kam sarflanishi.

Nazariy va amaliy bilim darajasini ob'ektiv sharoitda aniqlash imkonining mavjudligi.

Bir vaqtda ko'p sonli o'quvchilar bilan nazoratni tashkil etish mumkinligi.

ISSN: 2582-4686 SJIF 2021-3.261,SJIF 2022-2.889, 2024-6.875 ResearchBib IF: 9.948 / 2024

THE MULTIDISCIPLINARY JOURNAL OF SCIENCE AND TECHNOLOGY

VOLUME-5, ISSUE-12

Bilim natijalarining o‘qituvchi tomonidan qisqa muddatda tekshirilishi.
Barcha o‘quvchilarga bir xil murakkablikdagi savollar berilib, ular uchun bir xil sharoitning yaratilishi.

Kompetensiyaviy Yondashuv va Baholash Turlari

Ta’lim jarayonida nazorat va baholashning samaradorligini oshirishda kompetensiyaviy yondashuvning joriy etilishi muhim ahamiyat kasb etadi. Mazkur yondashuv o‘quvchining faqat tayyor bilimlarni eslab qolish darajasini emas, balki ulardan amaliy vaziyatlarda foydalanish, muammoni hal etish, mustaqil fikrlash va kommunikativ mahoratini baholashni nazarda tutadi. Shu bois, boshlang‘ich ta’limda integrativ topshiriqlar, loyihaviy ishlar, ijodiy faoliyatni namoyon etuvchi topshiriqlar orqali o‘quvchining turli yo‘nalishlardagi rivojlanish darajasini aniqlash imkoniyati ortadi.

Yangi baholash tizimlari. Yangi baholash tizimlari, jumladan formativ (joriy) va summativ (yakuniy) baholash o‘quvchilarning o‘zlashtirish jarayonini doimiy kuzatishga yordam beradi. Formativ baholash dars davomida o‘quvchining bilimidagi bo‘shliqlarni aniqlash, ularga darhol tuzatish berish va o‘quv jarayonini takomillashtirishga xizmat qiladi. Summativ baholash esa mavzu, chorak yoki bo‘lim yakuni bo‘yicha o‘quvchi erishgan natijalarni umumlashtiradi.
Motivatsiyani oshirish. O‘quvchilarning o‘quv motivatsiyasini oshirishda rag‘batlantiruvchi baholash usullaridan foydalanish juda muhim. Bunday baholash o‘quvchilarda o‘ziga bo‘lgan ishonchni mustahkamlaydi, o‘zlashtirishga bo‘lgan ichki qiziqishni kuchaytiradi hamda raqobatbardosh fikrlashni shakllantiradi.

Elektron Portfel (E-Portfolio)

Zamonaviy ta’lim jarayonida nazoratning yana bir muhim ko‘rinishi – elektron portfel (e-portfolio) tizimidir. U o‘quvchining yutuqlari, ijodiy ishlari, loyihalari va rivojlanish dinamikasini tizimli tarzda jamlash imkonini beradi. Elektron portfel o‘quvchining faqat yakuniy natijalarini emas, balki uning rivojlanish bosqichlarini ham aks ettiradi. Bu esa individual yondashuvni kuchaytiradi va o‘quvchining o‘z ustida ishlashiga yordam beradi.

Xulosa

Umuman olganda, nazorat va baholashning zamonaviy shakl va vositalarini qo‘llash ta’lim jarayonini samarali tashkil etish, o‘quvchilarning bilim darajasi va kompetensiyalarini aniq, xolisona baholash hamda o‘quv faoliyatini takomillashtirish uchun keng imkoniyatlar yaratadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

Abdullaeva Sh.A. Pedagogik diagnostika. Toshkent: Universitet, 2019.
Asadov Y.M., Turdiev N., Akbarova S., Temirov S., Babadjanov S. O‘quvchilarda kompetentsiyalarning shakllanganligini tashxislash va korreksiyalash metodikasi. Toshkent: Qori Niyoziy nomidagi O‘ZPFITI bosmaxonasi, 2016.
Zaripov, K. Pedagogicheskaya diagnostika v sisteme neprerыvnogo povыsheniya kvalifikatsii uchiteley: avtoref. diss. d-ra ped.nauk. Tashkent, 1990.
Ingenkamp K. Pedagogicheskaya diagnostika. Moskva: Pedagogika, 1991.